

одну. Це явище слід розглядати як наслідок послідовно проведеної К. М. Тищенкою за-сади системності. Система як організована чи, за О. Ф. Лосевим, єдинороздільна сукупність складників, становить, як відомо, щось більше, ніж суму цих складників. Стосовно моделюючих (знакових) систем ця властивість виражається специфічно: належним чином упорядкована модель завжди повідомляє більше, ніж заклав у неї її автор. Інакше кажучи, системність моделі приводить до

того, що ця остання починає ніби самостійно породжувати нові нетривіальні смисли.

Водночас для цього їй потрібні уважні, прискіпливі, творчі реципієнти, які здатні вчитати з неї ці нові відомості. Але ж іще однією властивістю таких теоретичних творів, як рецензований, є те, що вони не лише промовляють до своїх реципієнтів, а й самі здатні творити свою власну аудиторію, свого власного, гідного їх читача.

С. С. ЄРМОЛЕНКО

ОД СЛОВА ПУТЬ ВЕРСТАЮЧИ Й ДО СЛОВА... : Зб. на пошану Роксолани Петрівни Зорівчак, д-ра філол. наук, проф., засл. працівника освіти України / Редкол.: О. І. Чередниченко (голова) та ін.

Л. : Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.— 1012 с.

Традиційний пошаний збірник — подарунок іменитому ювілярові-науковцю — має щось від портрета. Отже, рецензована книжка розкриває багатогранний образ професора Роксолани Петрівни Зорівчак, до чого долучилися її колеги та учні. Робота над збірником видалася тривалою, однак і став він не просто принагідним подарунком, а цінним для подальшого наукового пошуку мовознавчим джерелом.

Ювілейне видання дуже широке тематично. Книжка має розділи: «Перекладознавство», «Літературознавство», «Мовознавство», «Контрастивна лінгвістика», «Лінгвостилістика», «Методика викладання іноземних мов». Темі розділів відбивають наукові та практичні зацікавлення самої Р. П. Зорівчак, авторки численних розвідок із перекладознавства, контрастивної лінгвістики та англістики, розробниці концепції вишколу перекладачів і методики викладання перекладознавчих дисциплін. У цій рецензії розглянемо перекладознавчі й мовознавчі студії, що ввійшли до вагомому тому.

Перекладознавчий розділ присвячений здебільшого англо-українським та українсько-англійським перекладам (вибір цієї те-

матики не є випадковим: саме англомовним перекладам української літератури присвячені дві монографії ювілярки). Відкривають його дві концептуальні статті про історію та сьогодення українського перекладу й перекладознавства. У першій із них О. І. Чередниченко розгортає перед читачем спектр завдань і проблем, які протягом історії покликані розв'язувати перекладачі: чи «переселяти» читача в країну оригіналу або автора на батьківщину читача, що робити з ненормативними елементами в оригінальному тексті, чи слід додатково увиразнювати авторський текст тощо. Далі М. О. Новикова зосереджує увагу на специфічній ситуації з перекладами й перекладознавством у радянські часи, коли художній переклад часто ставав «альтернативною» історією рідної літератури, його мова — «альтернативним» варіантом розвитку рідної мови, а його теорія та критика — «альтернативною» філологією» (с. 37).

Об'єкти дослідження — від «Слова о полку Ігоревім» (Р. А. Ситар) до антитопій ХХ ст. (О. М. Войтович) та сучасної англомовної поезії (стаття О. Я. Івасюк і О. Д. Огуя про українські переклади Маргот Осборн). Чимало праць стосується різноманітних ас-

пектів перекладу класичної літератури: англомовних письменників Ф. С. Філдджеральда (І. В. Пилипчук), Е. А. По (В. С. Калапник, Г. В. Яновська), українських В. С. Стефаніка (О. О. Молчко), О. Теліги (М. Т. Ажнюк) та ін. Особливу увагу приділено англійським перекладам Тараса Шевченка. Власне, така тематика вельми доречна в цьому збірнику, адже саме Р. П. Зорівчак є засновницею «англомовної Шевченкіани як окремої дослідчої галузі» (с. 848). Так, О. С. Грабовецька зосереджується на поемі «Кавказ», зіставляючи способи передачі концептуального епітета в численних перекладах, які здійснили К. Г. Андрусишин — В. Кіркконел, Дж. Вір, В. Річ, Г. Маршал, А. Дж. Гантер, К. О. Меннінг. Мовне чуття перекладачів цієї поеми випробовують численні образи, побудовані з залученням концепту «кров». «Видима простота стає чи не найпершою перепону на шляху Шевченкового слова до англомовного читача», — слушно зауважує О. Грабовецька (с. 142), і ці слова стосуються всієї англомовної міні-шевченкіани, розглянутої в рецензованому збірнику. О. В. Дзера досліджує концепт «лукавствіє» в метабіблійних творах Шевченка. Крім оригіналів і перекладів, авторка залучає як ілюстративний матеріал канонічне першоджерело — церковнослов'янський переклад Святого Письма. Віра Річ виявляється рекордсменкою цього видання за спектром творчої й наукової реалізації: їй належить стаття, також присвячена англомовним перекладам Тараса Шевченка; вона є англомовною перекладачкою української літератури, чию роботу досліджують О. С. Грабовецька й Г. М. Косів, а також авторкою вітального акровірша до Р. П. Зорівчак (теж англійською). Блискучу науково-літературну розвідку про численні переклади поезії М. Лермонтова «Белеет парус одинокий...» подав А. О. Содомора. Виводячи «родовід» вірша від Горацієвої оди до Ліцинія, дослідник і перекладач пильно вдивляється в глибини кожного образного елемента, підхопленого перекладачами, наводячи й свою версію.

Т. В. Шмігер аналізує доробок Г. Й. Майфета в українському перекладознавстві («невеликий за обсягом, але щедрий на ідеї» — с. 215): серед суттєвих відкриттів останнього — введення техніки ретельного прочитання. Постать обрана не випадково: Г. Й. Майфет та І. Ю. Кулик розпочинали в радянській Україні вивчення англомовних перекладів Шевченка, а першою, хто після репресій 30-х років використовував їхні здобутки, продовжуючи цю справу, стала саме Р. Зорівчак.

Крім художніх творів, не обійдені увагою й конфесійні (стаття М. І. Зимомрі), а також фахові переклади. Останні репрезентовані інформативними й практичними роз-

робками про науково-технічну (Г. Т. Ісаєва, З. Л. Жовнірук) і військову (В. В. Лішнянський) терміносистеми.

Серед авторів перекладознавчої частини — Г. М. Косів, В. Р. Савчин, Р. А. Ситар, статті яких безпосередньо пов'язані з тематикою їхніх дисертацій, захищених під керівництвом Р. П. Зорівчак.

Статті мовознавчої частини не вливаються в один теоретичний струмінь, а радше являють собою широку палітру сучасних цікавих розробок. Розділ відкриває ґрунтовний аналітичний огляд Ф. С. Бацевича з проблем сучасної лінгвістичної генології — своєрідна «книжка в книжці», бібліографія якої становить 112 позицій. Історичний блок репрезентований двома статтями — Р. С. Помірка і Г. П. Мацюк. Перший автор окреслює історичну роль мови й мовної політики для романських держав: основні «геої» цієї праці — не монархи, митці та науковці, а радше латина, «великі» національні мови й місцеві діалекти, взаємодія (зокрема боротьба) між якими також є важливим історичним процесом. Г. П. Мацюк висвітлює одну з парадигмальних ознак лінгвоставістики в першій половині XIX ст., зіставляючи між собою граматики слов'янських мов, складені в різний час і за різними принципами. Не обійдено увагою проблеми словотвору (М. Е. Білінський) і синтаксису (О. А. Шпак) — обидві статті укладені на матеріалі англійської мови. Ономастику репрезентують дослідження А. М. Поповського про українські прізвища, пов'язані з бджільництвом, і О. Д. Солошенка — про біблійні власні назви. Найбільше статей у блоці об'єднані фразеологічною тематикою — М. А. Алексєєнка, Н. А. Волкової, О. П. Левченко. Це й доречно, адже сама ювілярка є автором монографії про фразеологічну одиницю як перекладознавчу категорію. Популярну гендерну тематику репрезентує О. Д. Петренко дослідженням про рух фемінізації та його відображення в мовних структурах сучасної німецької мови: розв'язання проблем граматичного роду, переплетених із соціальними, породжує різноманітні питання, як-от про можливість виразів на зразок *weibliche Bürgermeister, männliche Krankenschwester*.

Окремо винесено частину «Контрастивна лінгвістика». Її відкриває розвідка Н. Ф. Клименко «Кількість у вимірах приблизно великого і малого (на матеріалі сучасної української та новогрепської мов)». Якщо Зенон Елейський ставив питання, яку кількість зернинок можна вважати купою, то авторка статті розглядає те, у яких сполуках і контекстах функціонують слова на зразок *гора / то плήθος, η πληθώρα — грудочка, дрібок / то ψίχουλο, η ψίχα* тощо. М. М. Полюжин досліджує українсько-англійські коре-

ляції в префіксальній ономазіологічній категорії локативності як у синхронному, так і в діахронному аспектах. Автор виділяє 38 груп англійських префіксів, сортуючи їх за відповідністю українським мовним одиницям різної морфологічної природи (як-от *назовні, всередину, на, повз...*) і простежує еволюцію перших від давньоанглійських до властивих сучасній мові.

Дві праці в розділі порушують таку актуальну для сучасного мовознавця й перекладача тему, як аналіз термінології. Е. Ф. Скороходько і В. Д. Сліпецька досліджують специфіку вживання в наукових статтях загальнонаукових та екстрагалузевих термінів. Контрастивний аналіз здійснено на матеріалі англomовної наукової преси з таких галузей: штучний інтелект, матеріалознавство та обробка металу, авіакосмічна техніка (з огляду на те, що перша і третя перебувають на різних стадіях активного розвитку, а друга має тривалу історію і досить стабільна). Г. Т. Ісаєва і М. Т. Ратич аналізують англійську та німецьку фахову термінологію інформатики й електроніки з погляду творення лексем. Придлено увагу спільним та відмінним рисам термінотворення за допомогою афіксації, словоскладання, аббревіації; особливостям запозичень; виникненню складних термінологічних означень; конверсії як плідному для англійської мови способу творення термінів.

Ще дві статті тут присвячені аспектам граматики. А. Й. Паславська проводить типологічний аналіз, виявляючи особливості заперечного узгодження та негативної полярності в різних мовах. Серед аналізованих мов — слов'янські (полінегативні), германські (мононегативні) і романські (становлять проміжну ланку між першими й другими). Заперечне слово в тексті може виконувати роль як негативного квантора, так і негативного полярного елемента, і межу цих ролей авторка намагається простежити. Б. В. Чернюх аналізує співвідношення між видом дієслова і структурою тексту, ілюструючи свої ідеї прикладами з грецького, латинського, старослов'янського та українського текстів Євангелія від Матвія. Вид дієслова спів-

відноситься з перебігом дії, таксисними відношеннями та структурою тексту як такою.

У лінгвостилістичному розділі подано статті здебільшого про художню літературу та її стилістичні особливості. Так, В. А. Кухаренко розглядає сучасні англomовні популярні романи — жіночі (так звані *chick lit*) і чоловічі (*lad lit*); розвідка виконана на стику мовознавства, літературознавства й гендерних студій. О. А. Сербенська пропонує роздуми над символікою кольорів у повісті І. Я. Франка «Перехресні стежки», основну увагу зосередивши на емоційних значеннях білого і чорного, які в романі репрезентовані найширше й не вкладаються в традиційну опозицію «добре — погане». С. О. Швачко розглядає образотворчі тенденції в англomовних текстах малого жанру, передусім гумористичних. Й. Ігнатович-Сковронська вивчає фразеологічні інновації як стилізаційний засіб колоквіалізації в прозі Марка Новаківського. К. Я. Кусько досліджує великий пласт термінології, утворений за допомогою компонента *inter*, настільки продуктивного, що авторка вбачає за доцільне сприймати такі терміни в їхньому функціонуванні як особливий «інтердискурс». Розвідка У. О. Потятинник присвячена додатковому джерелу експресії та емотивної номінації, важливого для сучасної англomовної преси й реклами, — сленговій лексиці. У праці О. М. Траченко побудовано цілісну динамічну модель заголовка (матеріалом слугували заголовки англomовних художніх творів).

Наукова цінність рецензованого збірника не викликає жодних сумнівів: прекрасно є робота редколегії, яка збрала й систематизувала дуже місткий філологічний матеріал, додавши до нього широкий іменний покажчик, склала бібліографію праць ювілярки 2003–2007 років, а про неї — так і взагалі з 1981 року. Але слід відзначити і суто людський аспект — справжню душевну шану до Р. П. Зорівчак, ненав'язливо відображену в збірнику, що став фактом наукового життя фахового загалу.

Р. ТРИФОНОВ
(Харків)